

Caulès Vell, un poble medieval

En el terme de Caldes de Malavella i prop de Vidreres, Sant Esteve de Caulès és l'únic poble medieval abandonat de les comarques gironines que ha estat excavat.

Encimbellades dalt d'un turonet emboscats del nord-oest del massís d'Ardenya, on el terme de Caldes de Malavella s'allargassa per anar a trobar el punt on conflueix amb els de Vidreres, Tossa i Llagostera, hi ha les restes d'un poble medieval abandonat fa més de sis-cents anys. Sepultat avui per la vegetació espessa, a primer cop d'ull podem advertir-ne només les restes mig enrunades de la seva església, tot i que, entre la xarxa de romegueres i sota la tofa de fulles caigudes que cobreixen l'esquena del turó, és possible copsar-hi restes de parets i d'algun element de fortificació.

Es tracta de Sant Esteve de Caulès, conegut també amb el nom de Caulès Vell per diferenciar-lo del nou poble de Caulès (Santa Susanna), que s'escampa pels propers vessants vidrerencs del massís, oberts a migdia i a ponent. La significació arqueològica d'aquest petit assentament medieval rau en la seva excepcionalitat: si bé és cert que a les comarques gironines hi ha molts pobles medievals abandonats que mereixen una investigació arqueològica (Lloret Salvatge a Amer, Sidillà a Foixà, per posar dos exemples), només Caulès ha estat objecte d'excavacions. Fou els anys 1971 i 1972 quan

la Universitat de Barcelona, a càrrec de Manuel Riu, l'excavà. La publicació dels resultats veié la llum l'any 1975 i des d'aleshores Caulès Vell ha anat recuperant, malauradament, l'estat d'oblit en què havia estat sumit durant sis segles.

La menció documental més antiga, de l'any 919, ens l'anomena *Caldeses*, en una referència inequívoca a la romana *Aquae Calidae*, que és avui Caldes de Malavella. La tesi més acceptada és que el topònim prové del fet que hi passava el límit del terri-

tori de la vella ciutat termal (*limes calidensis*); però la troballa de materials tardoromans a les excavacions dels anys setanta (que caldria revisar i reestudiar) i la mateixa antigüíssima advocació a Sant Esteve (la mateixa de Caldes), permeten mantenir oberta la hipòtesi d'un suggestiu desplaçament de població cap a zones més adients i segures quan el vell món romà, obert a la plana i al món, es va anar transformant en la nova societat altmedieval, molt més tancada i petita i, per tant, desconfiada.

Caulès Vell està conformat per l'església de Sant Esteve, a l'extrem nord, un petit cementiri adossat, sis cases i dues torres de defensa a l'extrem sud; és a dir, un poblet minúscul, que difícilment degué superar la cinquantena d'habitants en els moments de més activitat.

L'església de Sant Esteve de Caulès és un interessant exemple de temple preromànic íntegre, sense afegitons ni reformes, que el fan quasi únic a les nostres contrades. Està constituït per una nau rectangular i un absis quadrat a llevant, comunicats per un arc triomfal de quasi dos metres de llum. L'evident interès i l'estat de conservació d'aquesta esglésiola en reclamen una urgent con-

Restes de l'església de Sant Esteve de Caulès.

solidació. I la troballa d'abundant material tardoromà (segles IV-VII) i de restes més antigues en les cates que s'hi van fer, una excavació arqueològica completa, que ens podria donar moltes sorpreses. A tocar de l'església hi ha un petit cementiri, del qual es coneixen 14 tombes. Algunes són antropomorfes (de forma trapezoidal amb un encaix per al cap del difunt), tal com era usual als segles IX i X.

Les sis cases s'allargassen a mitja de l'església, seguint la forma del turó. Estan distribuïdes seguint un carreró longitudinal, difícil avui d'endevinar, i la seva superfície és molt reduïda. Força malmeses, l'excavació va documentar-hi en algunes petites subdivisions internes i, fins i tot, restes d'alguns fornets i llars de foc, tot i que el sector més proper a l'església va quedar sense excavar.

Les defenses del poblet eren les mateixes parets posteriors de les cases que, unides, conformaven un mur cec corregut que exercia de muralla. Només a l'extrem meridional, aquest sistema era reforçat per dues torres que no semblen, però, contemporànies. La més exterior, quadrada i amb contraforts, serà substituïda en un moment imprecís per una altra, més massissa, de planta rectangular. En qualsevol cas, és força clar que la funció d'aquestes dues torres era la de reforçar i defensar l'entrada al poblat.

Caulès Vell no va superar la baixa edat mitjana, i fou desplaçat per la parròquia de Santa Susanna -l'església de la qual també sembla tenir estructures preromàniques- molt més activa als segles successius de l'edat

Can Pelet Ferrer, un resquill del segle IX

A un quilòmetre al nord-oest de Caulès Vell, a l'altra banda de la Benaula, i on la plana de la Selva topa amb els primers contraforts d'Ardenya, al terme de Llagostera, s'hi va descobrir l'any 1999 un jaciment arqueològic de gran interès, contemporani i potser relacionat amb el moment altmedieval de Caulès.

Les obres de reforma i ampliació de la carretera de Llagostera a Tossa van deixar al descobert un seguit de fosses retallades al subsòl natural que foren excavades sota la direcció d'Antoni Palomo per l'empresa Ar-

queolític SC, que feia el seguiment dels rebaixos. L'excavació, restringida a l'àrea afectada per les obres, va documentar vint-i-nou fosses, en algunes de les quals va aparèixer un material arqueològic de gran interès.

Un diner de plata de Lluís el Pietós (814-840) va permetre ubicar el jaciment en ple segle IX, fet que va venir refermat per la ceràmica apareguda a la major part de fosses. D'una, però, en va sortir una ceràmica de trets molt singulars, de pasta tova i mal depurada, amb desgreixants de mida molt gran, i de trets formals que recordaven vagament, encara, la ceràmica comuna romana. Eren cinc olles, una cassola i un morter que, forçosament han de ser anteriors al segle IX, però posteriors al segle VI.

Això ens permet intuir la presència d'un jaciment, més enllà de l'àrea avui excavada, que va funcionar en aquest període tan mal conegut que anomenem «alta edat mitjana». Conèixer arqueològicament Can Pelet Ferrer ens aportaria sens dubte molta informació sobre una etapa històrica que a Ardenya se'ns comença a esbossar com a enormement activa. Pensem, és clar, en Caulès, però també en els indicis que podem trobar a la banda de Tossa, amb l'església i el possible assentament de Vilademont i la torre de l'Agulla de Pola, i de la Vall d'Aro, amb els temples paleocristians de Santa Cristina i de Bell-lloc d'Aro i, fins i tot, l'interessant edifici tardoromà que sembla que s'amaga sota les estructures del monestir de Sant Feliu de Guíxols. Si afegim a això la informació proporcionada per la documentació escrita, ens adonarem que és molt probable que Ardenya ens reveli en els propers anys moltes coses sobre l'alta edat mitjana que fins avui només comencem a entrellucar.

moderna. Al segle XX, tanmateix, també Santa Susanna ha acabat sofrint un acusadíssim procés de des poblament, que ha acabat conver-

tint Caulès en una denominació inequívocament històrica, amb flair i regust de passat... sota la competència, per tant, dels historiadors.

Fosses excavades a la carretera de Llagostera a Tossa de Mar.